

VERDIENSTELIJKING ECONOMIE ROTTERDAM ZET DOOR.

Rotterdam voelt de gevolgen van de stagnerende wereldhandel. Bevolkingsgroei, meer werkgelegenheid en toenemende consumentenbestedingen bieden echter tegenwicht. De opmars van de dienstensector zorgt voor een structurele versterking van de Rotterdamse economie.

WALTER MANSHANDEN, OLAF KOOPS, NEO OBSERVATORY
FRANK VAN OORT, JEROEN VAN HAAREN, ERASMUS UPT

6

De economie van Rijnmond heeft de hoogconjunctuur achter zich gelaten en gaat een fase van trendmatige groei in. Een recessie wordt niet verwacht en de arbeidsmarkt trekt zich nog weinig aan van de afkoelende economie. De groei van het bruto regionaal product van Rijnmond blijft ook in 2019 en 2020 zodanig hoog, dat de werkgelegenheid blijft toenemen. Afgelopen jaren lag de werkgelegenheidsgroei van Rijnmond iets boven het landelijke cijfer. De werkloosheid in de regio is dan ook flink afgenomen en komt in 2019 en 2020 naar verwachting uit op respectievelijk 4,4% en 4,5% van de beroepsbevolking. (figuur 1)

Vertragende wereldeconomie

De oorzaak van de groeivertraging is dat de wereldhandel en wederuitvoer (figuur 2), voor Rijnmond normaal gesproken van groot belang, het hoge groeitempo van voor 2009 zijn kwijtgeraakt. Eerder gaf de integratie en uitbreiding van de Europese Unie een impuls aan de Europese afzetmarkt en de doorvoer. Maar deze impuls is eenmalig geweest en heeft nu plaats gemaakt voor geopolitieke spanningen zoals de handelsoorlog tussen de VS en China. In Duitsland, de belangrijkste handelspartner van Nederland, vertraagde de economie in de loop van 2019 sterker dan in Nederland. Dit raakt zowel de afzet van de industrie als de doorvoer van goederen.

De afzwakkende economische groei valt samen met de energietransitie die de Duitse auto-industrie raakt. Die heeft gekozen voor grootschalige investeringen in de productie van elektrische auto's.

Dit werkt door op goederenstromen en dus ook op de Rotterdamse haven en economie. Het Centraal Planbureau (CPB) verwacht voor 2020 een terugval in de groei van de export en de investeringen. Daar staat tegenover dat de binnenlandse bestedingen, namelijk de consumptie van huishoudens en van de overheid, op peil blijven. Na een periode van grote bezuinigingen in Nederland liggen toenemende overheidsbestedingen nu meer voor de hand. Dit matigt de huidige conjuncturele afzwakking. Bovendien is er in Rijnmond sprake van een aanhoudende bevolkingsgroei, wat de particuliere consumptie in de stad versterkt. Consumptieve bestedingen en de toegenomen werkgelegenheid in Rotterdam als centrumstad van Rijnmond vangen de teruglopende impuls van de wereldhandel op.

Opleving dienstensector

Los van de conjuncturele ontwikkeling is de economie van Rijnmond onderhevig aan een structurele verandering. De groei van het brp van Rijnmond benadert die van Nederland (figuur 1), maar overtreft deze niet. Dit terwijl er agglomeratievoordelen met extra groei mogen worden verwacht. De regionale industrie verkeert in een proces van herstructurering, in het bijzonder door de energietransitie. Tevens ontwikkelen de sectoren vervoer en opslag en groothandel zich elders in Nederland beter (o.a. Noord-Brabant).

De achtergrond hiervan trekt de aandacht, maar kan in dit kader niet verklaard worden en vergt nadere analyse. Zakelijke diensten, financiële diensten en ICT (samen 'producentendiensten' in figuur 4) groeien in een gezond tempo in Rijnmond, maar in geheel Nederland in de recente hoogconjunctuur iets sneller. Sterker dan het nationale gemiddelde lieten de commerciële consumentendiensten (detailhandel, horeca, cultuur, sport en recreatie) een stevig herstel zien in Rijnmond. Dit was onder andere het gevolg van de bovengemiddelde bevolkingsgroei en de toename van de werkgelegenheid. Er zit een ruimtelijke component aan de structurele verschuiving van de groei van industrie naar diensten. De herstructurering van de industrie vindt buiten de stad Rotterdam in Rijnmond plaats, de ontwikkeling van de dienstensector zien we juist in Rotterdam, en vooral in het centrum, plaatsvinden. Daar zien we een structurele aanzet van agglomeratiekracht ontstaan.

TABEL 1: KERNCIJFERS ECONOMISCHE ONTWIKKELING RIJNMOND
Realisatie 2009-2018 en prognose 2019 en 2020

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Nederland									
Bbp in mln euro (marktprijzen 2018)	694,6	693,7	703,6	717,4	733,1	754,4	774		
Reële bbp groei in % (CBS, CPB)	-1	-0,1	1,4	2	2,2	2,9	2,6	1,8	1,5
Rijnmond									
Brp in mln euro (marktprijzen, 2018)	58,8	57,7	58,4	59,3	60,2	61,7	63,3	64,2	64,9
Reële groei in %	1,1	-1,8	1,1	1,6	1,4	2,5	2,6	1,5	1,1
Werkgelegenheid									
Werkzame personen (x 1.000)	649	633	631	639	652	663	681	693	701
Groei in %	-0,4	-2,5	-0,4	1,3	1,9	1,8	2,6	1,8	1,2
Bevolking (x 1.000)	1.218	1.220	1.226	1.234	1.242	1.250	1.257	1.263	1.267
Groei in %	0,4	0,21	0,48	0,66	0,66	0,64	0,5	0,53	0,26
Bevolking 15-74 (x 1.000)	911	919	923	922	929	936	940	944	947
als % van de bevolking	74,8	75,3	75,3	74,7	74,8	74,9	74,8	74,7	74,8
Beroepsbevolking (x 1.000)	628	628	628	626	623	634	644	650	660
Participatiegraad	68,9	68,3	68	67,9	67,1	67,7	68,5	68,9	69,7
Werkloosheid (x 1000)	52	63	63	59	51	40	33	29	30
als % van de beroepsbevolking	8,3	10	10	9,4	8,2	6,3	5,1	4,4	4,5

Deze ontwikkeling van de dienstensector in Rijnmond is in de volle breedte, zowel producenten- als consumentendiensten, zonder meer gunstig te noemen. De groei van de consumentendiensten springt daarbij in het oog en past bij het vernieuwde karakter van Rijnmond. Hoewel industrie, groothandel en transport absoluut van groot belang zijn voor de regionale economie, ondervinden deze bedrijfstakken de invloed van de handelsspanningen en de energietransitie. De dienstensector wint terrein en groeit volgens het patroon van klassieke agglomeratievoordelen: groei op basis van bestedingen en positieve externe effecten door de ruimtelijke concentratie en bereikbaarheid van huishoudens en bedrijven. Kansen zijn er niet alleen voor consumentendiensten, maar zeker ook voor bepaalde segmenten in producentendiensten. Denk aan de maritieme dienstverlening maar ook aan de creatieve industrie, ICT en kennisdiensten.

Toename bewoners

Vanaf 2008 groeit de bevolking van Rijnmond harder dan in de rest van Nederland. De bevolkingsgroei van de gehele regio is positief, maar wordt hoofdzakelijk gedreven door de stad Rotterdam. Opvallend is dat in een periode van een aantrekkende conjunctuur de bevolkingsgroei aantrekt en hoger dan het Nederlandse cijfer uitkomt. Dat wijst op drie samenhangende factoren. Ten eerste (een conjuncturele factor) trekt de arbeidsmarkt aan, waardoor werkzoekenden uit binnen- en buitenland naar Rotterdam worden getrokken. Dit gebeurde in de afgelopen hoogconjunctuur in betrekkelijk sterke mate. Werkgevers benutten de aanwezige arbeidsreserve in Rijnmond niet volledig. Dat treedt in geheel Nederland op, maar is juist in Rotterdam/Rijnmond nadelig omdat hier een grote arbeidsreserve op benutting wacht. De open Europese arbeidsmarkt biedt echter een aanbod dat eenvoudiger inzetbaar is dan het aanbod uit de regio, dat eerst extra opleiding vergt. De mismatch op de regionale arbeidsmarkt wordt daarom door de open arbeidsmarkt van Europa opgelost. Dit drukt inflatie.

Ten tweede is de Grote Recessie bovendien een structureel keerpunt in de bevolkingsgroei, omdat door het wegvallen van de grootschalige nieuwbouw buiten de stad mensen in de grote stad blijven. De nieuwbouw kreeg een ander karakter: transformerend, kleinschalig in hoge dichtheden en menging van functies, waardoor positieve externaliteiten ontstaan die bewoners en bedrijven waarden. Dat lijkt de stad een blijvende en vernieuwende impuls te hebben gegeven: de aantrekkelijke stad. Dit is van belang om de positieve ontwikkeling van de commerciële dienstensector te verklaren. Voor zowel consumentendiensten (bestedingen van huishoudens) en producentendiensten (samenvloeiën wonen en werken) is de concentratie van wonen en werken gunstig. Binnen de producentendiensten zou een verdere specialisatie kunnen ontstaan om de sectorale voordelen te genereren. Dan gaat het om de herkenning van een locatie voor een specifieke sector of bedrijfstak, zoals het Mediapark Hilversum en de Amsterdamse Zuidas voor financiële en juridische diensten. Ruimtelijke

concentratie is dan cruciaal. Het voordeel van nabijheid wordt optimaal benut.

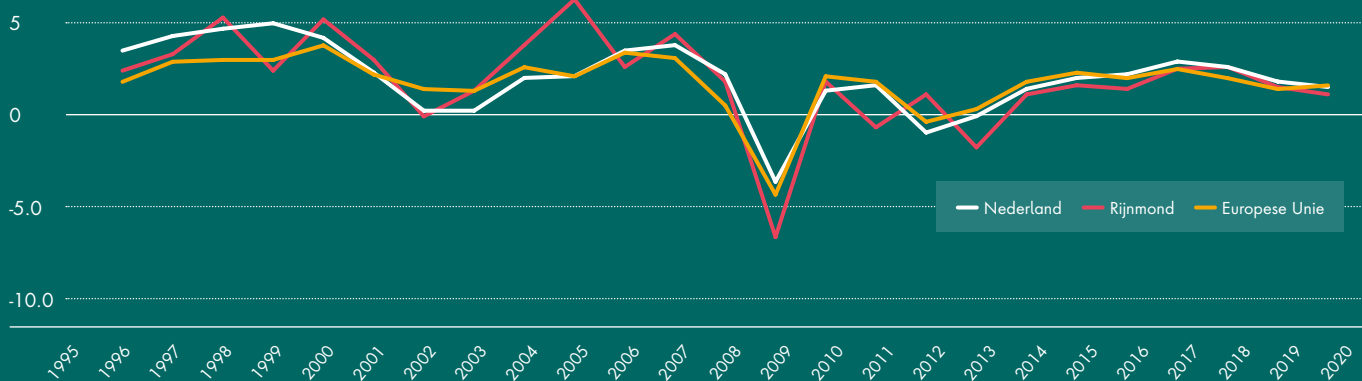
Ten derde is er de factor van de goed bereikbare stad. Goed, hoogwaardig openbaar vervoer legt een infrastructurele basis waardoor de bereikbaarheid van woon-werklocaties en voorzieningen optimaal is (zie ook Tijd voor de toekomst, MRDH 2019). Dan gaat het niet alleen om hoogwaardig openbaar vervoer binnen stad en regio, maar ook om de bereikbaarheid op een hoger schaalniveau via hogesnelheidstreinen. Deze drie factoren leiden tot het ontstaan van agglomeratiekracht vanuit goed bereikbare locaties met concentraties van wonen en werken.

Hogere participatiegraad

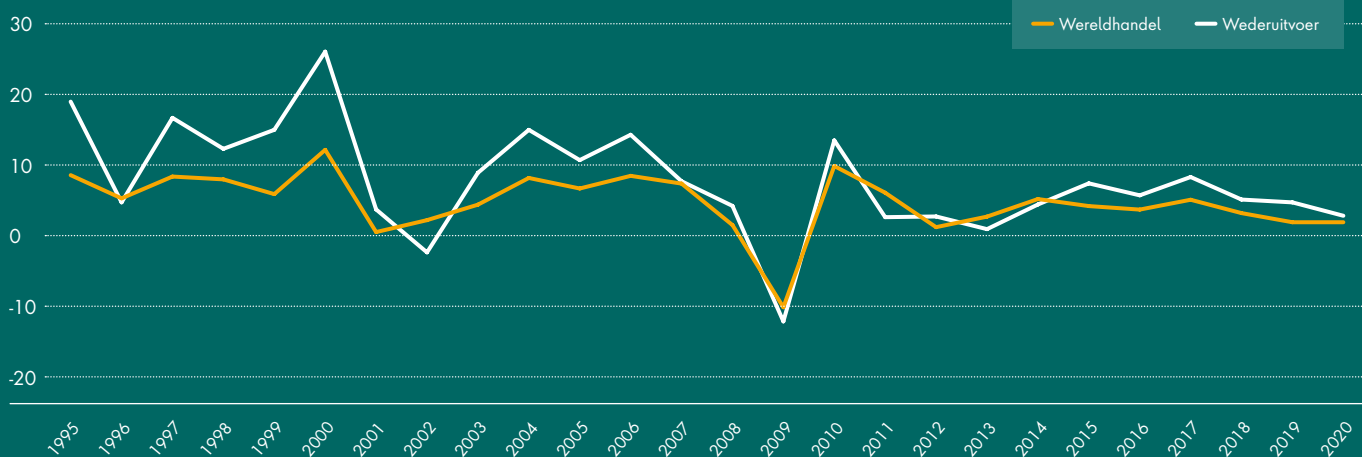
Participatie en werkloosheid ontwikkelen zich ondanks de afzwakende conjunctuur nog altijd gunstig in Rijnmond en Rotterdam (figuren 8 en 9). Door de positief blijvende groei en arbeidsvraag wordt op de korte termijn geen stijgende werkloosheid verwacht, maar continue schaarste op de arbeidsmarkt. Opleiding en herscholing worden cruciaal voor de aansluiting van arbeidsaanbod op de arbeidsvraag. De krapte is zodanig dat het CPB verwacht dat dit de groei de komende jaren drukt. Het is aannemelijk dat dit al gaande is. De arbeidsvraag blijft derhalve sterk genoeg, zodat de bruto participatie verder stijgt. Op de lange termijn kruipt de participatie van Rijnmond/Rotterdam naar het Nederlandse cijfer toe. Dit komt door de verdienstelijking van de regionale economie van Rijnmond. Hierdoor neemt de participatie van vrouwen toe.

Voor de aantrekkelijkheid en ontwikkeling van stad en regio is dit zonder meer gunstig. Op de piek in 2013 en 2014 lag de werkloosheid in Rijnmond op meer dan tien procent van de beroepsbevolking. Dat was fors hoger dan het landelijke cijfer. De krachtige afname van de werkloosheid in Rijnmond en vooral in Rotterdam valt op. In een kort tijdsbestek is de arbeidsmarkt in Rotterdam omgeslagen van ruim naar krap. De hoge vraag naar arbeid in vergelijking met het brp hangt overigens samen met een probleem in OECD-landen: de trage groei van de arbeidsproductiviteit. Dit kan diverse oorzaken hebben, namelijk gebrek aan innovatie, vraag naar specifieke arbeidsintensieve diensten (Baumol's 'cost disease') in urbane omgevingen, maar ook de open Europese arbeidsmarkt. Arbeid is goedkoop in verhouding tot investeren in nieuwe technologie. Dit kan een mogelijke oorzaak zijn van de achterblijvende productiviteitsgroei in Nederland en andere westerse economieën.

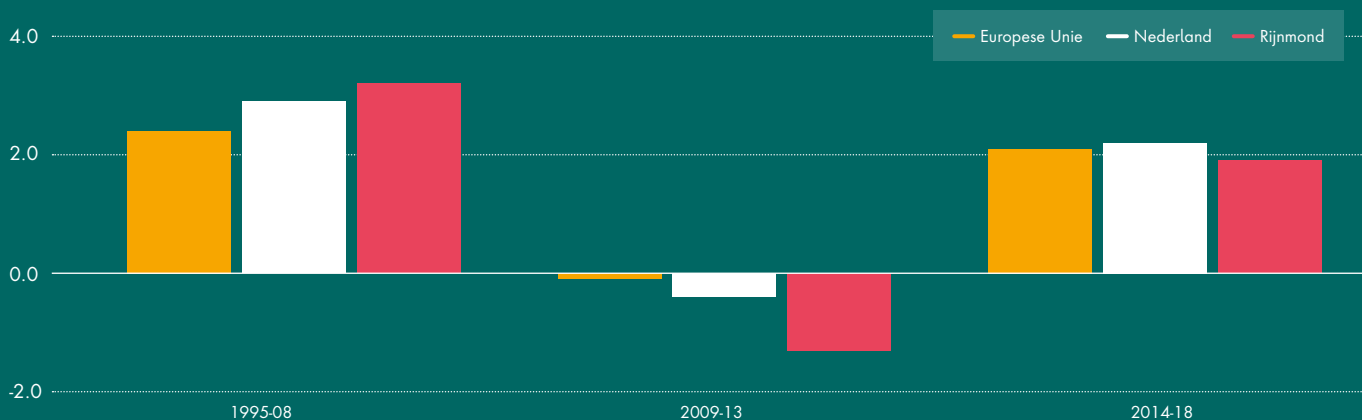
FIGUUR 1: DE GROEI VAN HET BRUTO REGIONAAL PRODUCT VAN RIJNMOND IS RECENT OP HET NIVEAU VAN NEDERLAND EN HET EUROPESE CIJFER GEKOMEN.
 Bruto binnenlands product, jaarlijkse groei in procenten naar regio, realisatie 1995-2018 en prognose 2019-2020

FIGUUR 2: DE GROEI VAN DE WERELDHANDEL EN WEDERUITVOER VLAKT NAAR VERWACHTING AF EN GEEFT MINDER IMPULS AAN DE GROEI IN RIJNMOND.
 Groei wereldhandel en wederuitvoer, 1995-2016, prognose 2019-2020

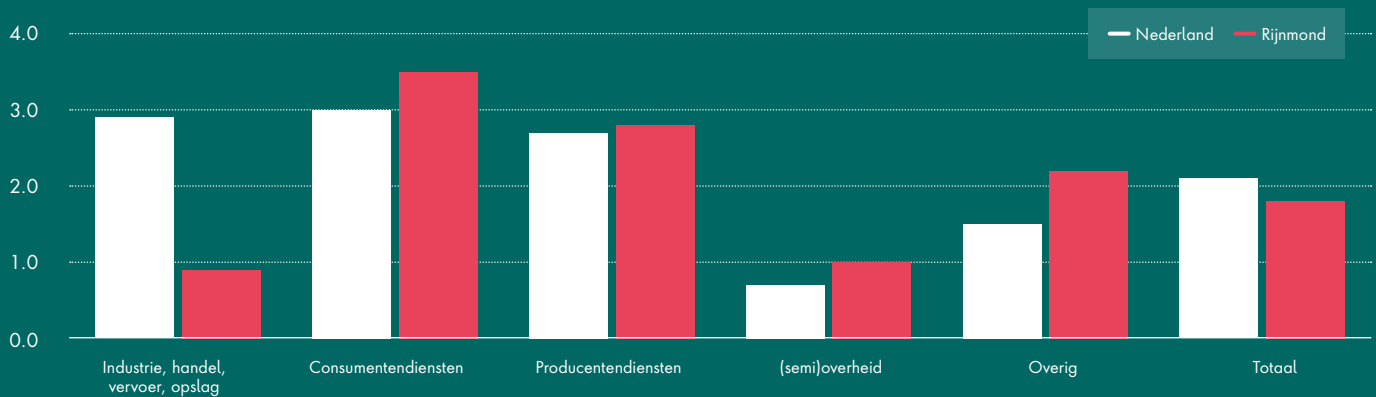

FIGUUR 3: RIJNMOND DEELT MEE IN HET HERSTEL, MAAR ANDERS DAN VOOR 2009, LIGT DE GROEI IN HET HUIDIGE HERSTEL ENIGSZINS ONDER HET GEMIDDELDE.
 Ontwikkeling bruto regionaal product (marktprijzen) Rijnmond, Nederland en de Europese Unie in procenten per jaar, 1995-2018 per deelperiode

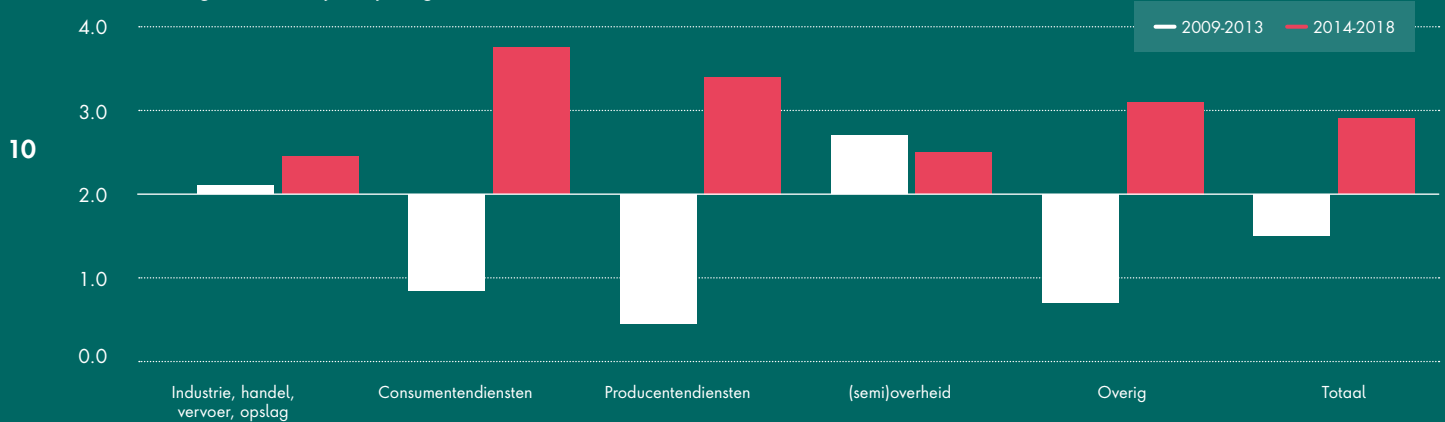

Bron: CBS/CPB, bewerking NEO Observatory

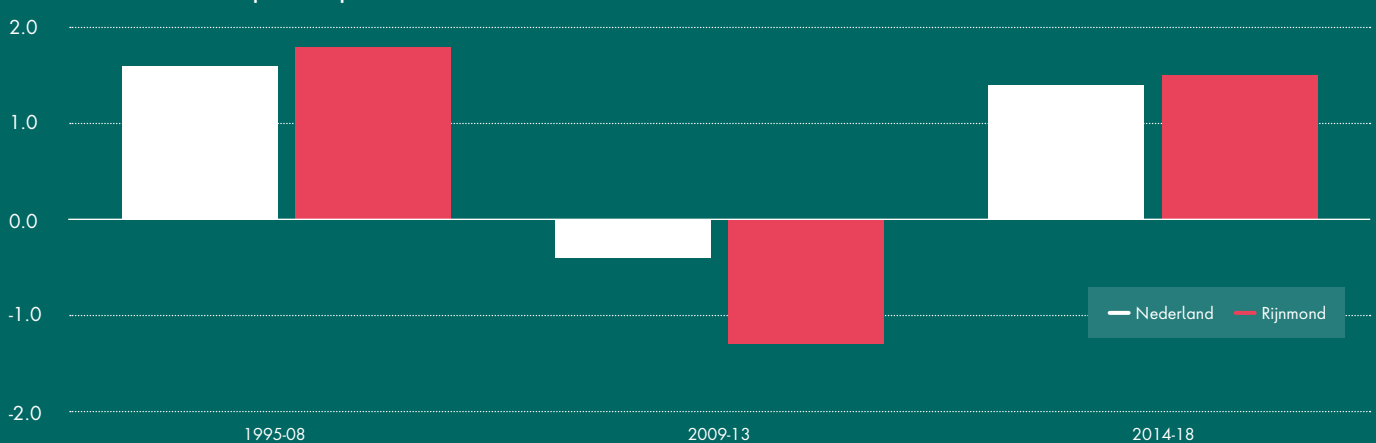
FIGUUR 4: DIENSTEN GEVEN HET ECONOMISCH HERSTEL IN RIJNMOND VORM, INDUSTRIE, GROOTHANDEL EN VERVOER EN OPSLAG ONDERGAAN EEN HERSTRUCTURERING.
Ontwikkeling toegevoegde waarde (basisprijzen) Nederland en Rijnmond, naar grote sectoren, gemiddelde jaarlijkse groei 2014-18

FIGUUR 5: CONSUMENTEN- EN PRODUCTENDIENSTEN GEVEN HET ECONOMISCH HERSTEL IN RIJNMOND SUBSTANTIEEL VORM IN HET HERSTEL VAN DE GROTE RECESSIE.
Ontwikkeling toegevoegde waarde (basisprijzen) Nederland en Rijnmond, naar grote sectoren, gemiddelde jaarlijkse groei 2014-18

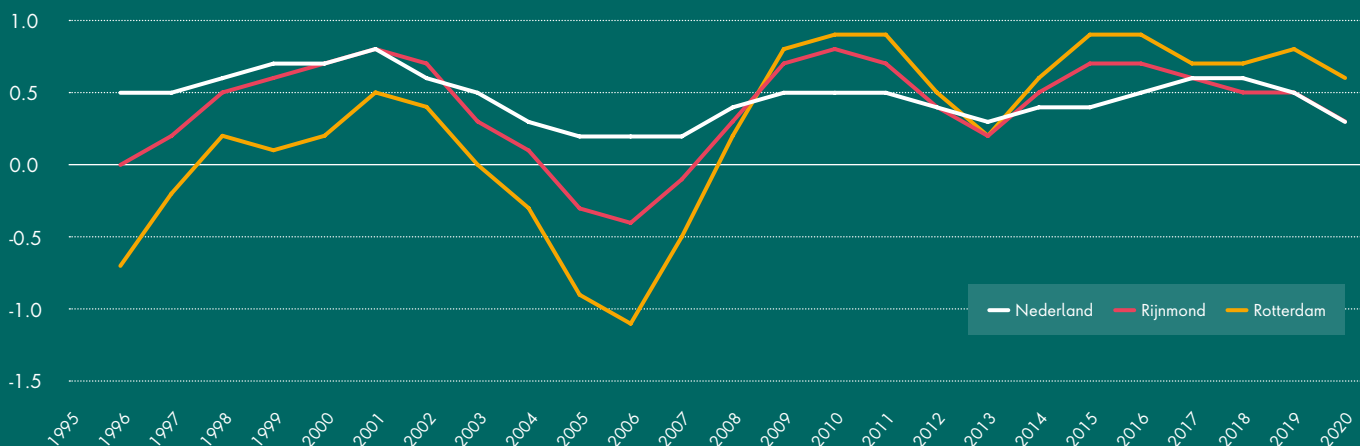

FIGUUR 6: DE WERKGELEGENHEID ONTWIKKELT ZICH IN RIJNMOND POSITIEF.
Ontwikkeling werkgelegenheid Rijnmond en Nederland, gemiddelde jaarlijkse groei in procenten, 1995-2018 per deelperiode

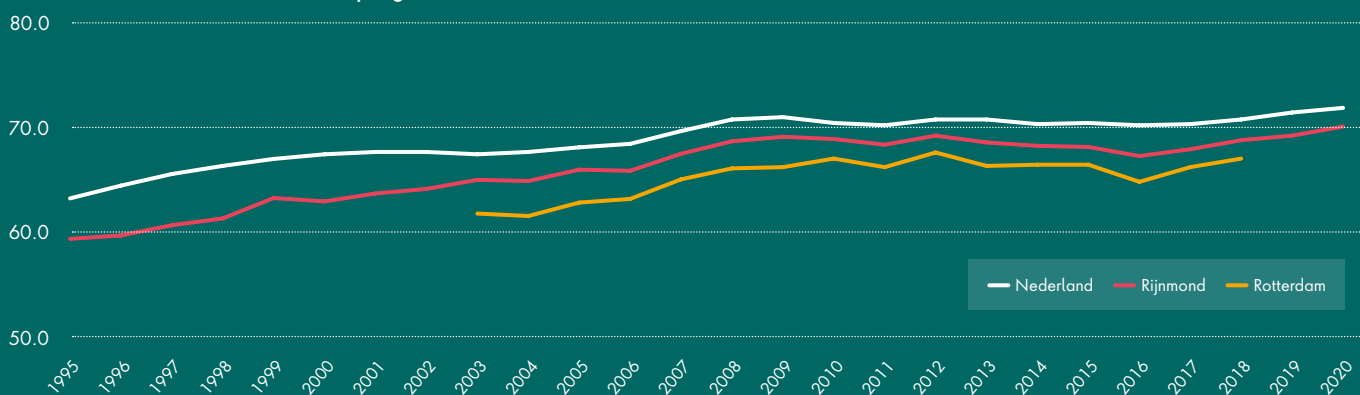

Bron: CBS/CPB, bewerking NEO Observatory

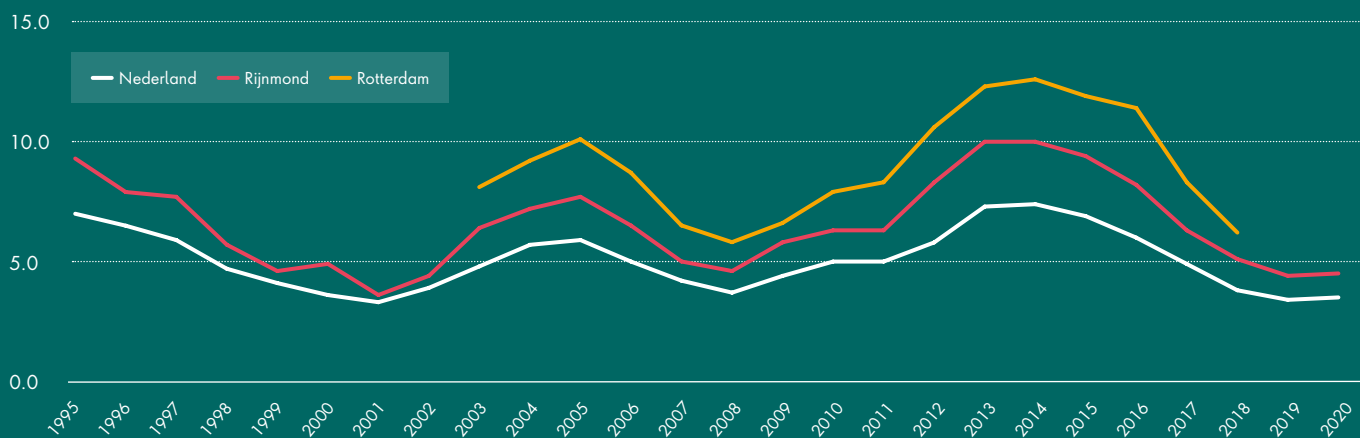
FIGUUR 7: DE GROEI VAN DE BEVOLKING VAN RIJNMOND IS NA 2008 HOGER DAN DIE VAN NEDERLAND.
Bevolking Nederland, Rijnmond en Rotterdam, jaarlijkse groei realisatie 1995-2018 en prognose 2019-2020

FIGUUR 8: DE BRUTOPARTICIPATIEGRAAD VAN RIJNMOND EN ROTTERDAM GROEIEN IN DE LOOP VAN DE TIJD NAAR HET NEDERLANDSE CIJFER TOE. DE ONTWIKKELING VAN DE DIENSTENSECTOR EN ROTTERDAM ALS STAD OM TE WONEN ENW ERKEN DRIJVEN DEZE ONTWIKKELING AAN.
brutoparticipatie (werkzame en werkloze beroepsbevolking als percentage van de bevolking 15-74 jaar), realisatie 1995-2018, prognose 2019-2020

FIGUUR 9: DE WERKLOOSHEID DAALT IN RIJNMOND EN ROTTERDAM SNEL TOT HET NIVEAU VAN FRICTIEWERKLOOSHEID, MAAR BLIJFT HOGER DAN IN GEHEEL NEDERLAND.
Ontwikkeling werkloosheid Nederland en Rijnmond, 1995-2018 en prognose 2019-2020

Bron: CBS/CPB, bewerking NEO Observatory

De snelle groei van de dienstensector draagt bij aan de snelle afname van de werkloosheid in Rotterdam, omdat deze sector arbeidsintensief is. Het verschil in werkloosheid tussen Rijnmond, Rotterdam en Nederland smelt grotendeels weg. In totaal neemt de werkzame beroepsbevolking in Rijnmond tussen 2014 en 2018 met 46.000 werkzame personen toe. Daarvan zijn er 30.000 afkomstig uit werkloosheid (minder werklozen). De overige 16.000 zijn afkomstig uit de niet-werkende bevolking van 15-74 jaar (toename participatiegraad). Een deel van deze groep is afkomstig uit binnen- en buitenlandse migratie.

Voor 2019 en 2020 zijn deze verhoudingen anders. Verwacht wordt dat de werkzame beroepsbevolking in Rijnmond met nog eens 19.000 personen zal toenemen. Echter, de werkloosheid bereikt een harde bodem van circa 30.000 werklozen. De mate waarin de aanhoudende vraag naar arbeid leidt tot een afname van de werkloosheid daalt naarmate het granieten bestand wordt genaderd. Naar verwachting zal de werkloosheid nog slechts met drieduizend personen afnemen.

Concentratie en uitdijing

Rotterdam is samen met de aangrenzende gemeenten Barendrecht, Lansingerland en Maassluis de aanjager van de regionale economie van Rijnmond. Het economisch herstel heeft twee gezichten. Vanaf 2015 heeft de stad Rotterdam een hoger groeitempo dan de regio. De economie verandert en dat leidt tot een verdere concentratie van werk, wonen en consumptie in de stad. Van de in totaal 45.900 extra banen (bron: IISA) in Rijnmond in de periode 2015-2019 bevinden er zich 38.800 in Rotterdam. In 2018-2019 accelereert de werkgelegenheidsgroei in Rotterdam tot 3,4%, ofwel 12.800 extra banen in de stad. In Overig Rijnmond trekt de groei in 2019 ook aan, tot 1,3% per jaar. In totaal zorgt dit voor een werkgelegenheidsgroei in Rijnmond van 2,6% in de periode 2018-2019. In 2019 zijn Schiedam en Vlaardingen gemeenten die een positieve groei van de werkgelegenheid laten zien. De aanhoudende hoogconjunctuur zorgt ervoor dat de groei breed uitdijt en profiteren meer bedrijven van betere marktomstandigheden.

Als we het verschil in groei tussen Rotterdam en Overig Rijnmond ontleden op basis van de onderliggende bedrijvendynamiek (het saldo van vestigingsmutaties, het saldo van regionale verhuizingen en de groei van bestaande bedrijven), dan vallen twee zaken op. Allereerst doet Rotterdam het beter op alle drie deze componenten. Bestaande bedrijven nemen relatief meer mensen aan, er komen meer banen door het saldo van nieuwe oprichtingen en opheffingen en door bovengemeentelijke verhuizingen van bedrijven. De 38.800 extra banen in Rotterdam vinden voor ongeveer de helft plaats bij bestaande bedrijven (uit 2015), 45% komt voort uit het positieve saldo van nieuw opgerichte en opgeheven bedrijven in Rotterdam.

De resterende 5% is het gevolg van het saldo van verhuizingen binnen Rijnmond. In totaal zijn er in Rijnmond in vier jaar tijd per saldo 1800 banen verplaatst van de regio naar de stad. Dit laat zien dat de stad ten opzichte van de regio aantrekkelijker wordt als vestigingsplaats.

De tweede belangrijke uitkomst is dat het grootste verschil tussen Rotterdam en Overig Rijnmond veroorzaakt wordt door de extra groei uit bedrijfsmutaties. Er ontstaan relatief meer banen op nieuwe vestigingen en er gaan relatief minder banen verloren door opheffingen van bedrijven. Een positief vestigingssaldo en de daaraan verbonden banencreatie, is een indicatie van economische vernieuwing. Marktniches worden onderkend door ondernemers of spin-offs van bestaande bedrijven en zijn levensvatbaar om zelfstandig te overleven en functioneren. Per saldo gaat het in Rotterdam om 17.600 banen in vier jaar tijd ofwel een groei van 1,2% per jaar. In de regio is er min of meer sprake van netto stilstand van de vestigingsmutaties. Het banensaldo is bij benadering gelijk aan nul. Bij de andere twee componenten is het groeiverschil ongeveer de helft van die in Rotterdam.

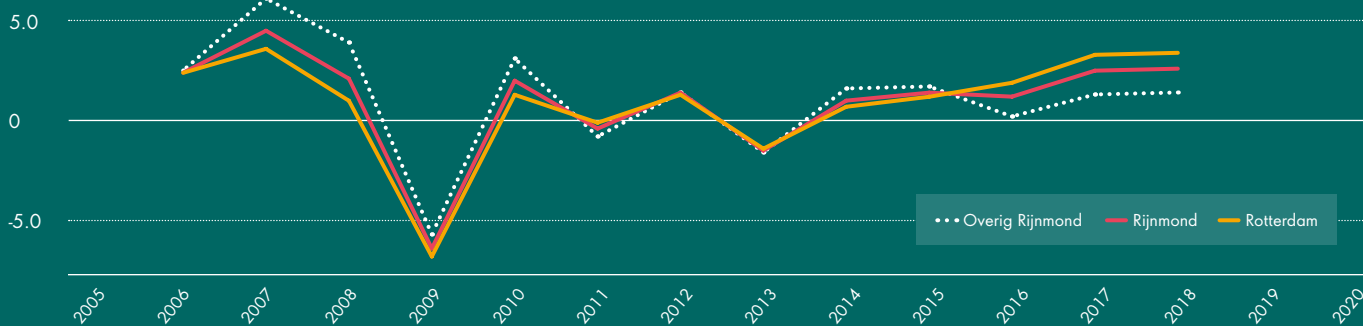
Als de omvang van bedrijven wordt beschouwd – om verklaringen te vinden voor het groeiverschil tussen stad en regio – dan valt de rol van het grootbedrijf en het mkb op. In stad en regio groeit het aantal zzp'ers sterk. Dit beeld sluit aan bij de landelijke trend. Zonder de groei van zzp'ers zou in Overig Rijnmond sprake zijn van krimp van de werkgelegenheid. In Rotterdam zijn er per saldo bijna 16.000 zzp'ers bijgekomen in vier jaar tijd, goed voor vier van de tien extra banen in 2015-2019. Daarnaast vindt het merendeel van de groei in bestaande bedrijven plaats bij het grootbedrijf en het mkb. Zo is het aantal banen bij grote en zeer grote bedrijven in Rotterdam gemiddeld met 2,6% gegroeid in de afgelopen vier jaar (figuur 13).

Bouwsector grote aanjager

De grootste banengroei in het jaar 2018-2019 vindt met bijna drieduizend extra banen in Rotterdam plaats in de bouwnijverheid. Particuliere huishoudens die de stad in getrokken zijn, investeren fors in woningen. Bovendien heeft de coalitie in Rotterdam robuuste ambities voor woningbouw en er vinden grote infrastructurele projecten plaats. Daarnaast groeit de werkgelegenheid in kennisdiensten, consumentendiensten en groothandel en transport (o.a. door eerdergenoemde bedrijfsverhuizing binnen de Rotterdamse haven) sterk door in 2019.

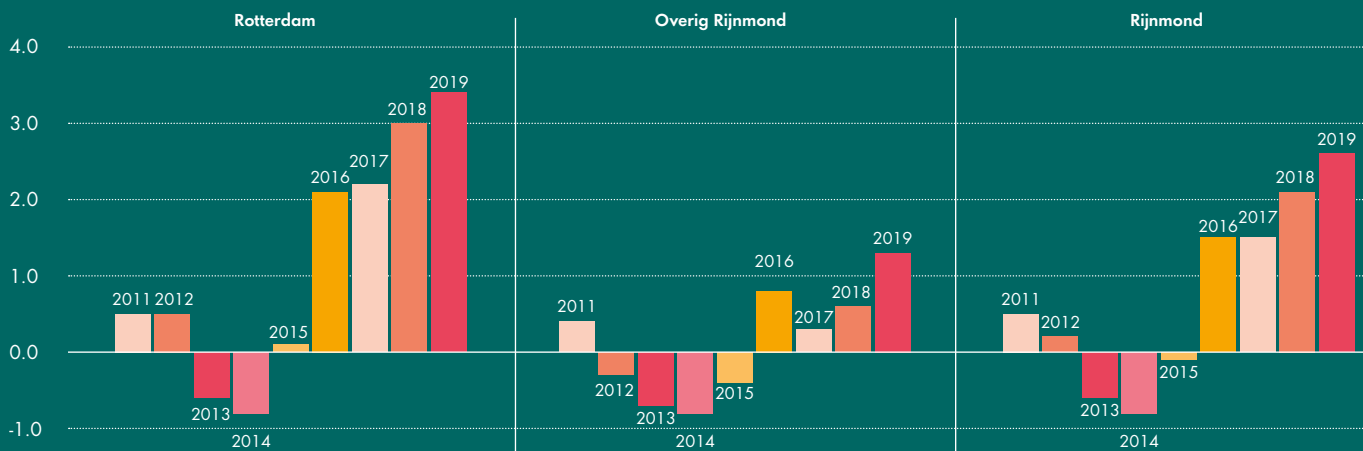
De positieve dynamiek in de bouw wordt gedreven door enkele vestigingen met aanzienlijke groei, onder meer in het noordoosten van Rotterdam en in Rotterdam-Zuid. Daarnaast zijn er op diverse andere locaties in de stad kleinere mutaties waar te nemen.

FIGUUR 10: DE GROEI VAN HET BRUTO REGIONAAL PRODUCT IS IN ROTTERDAM RELATIEF HOOG IN DE RECENTE HOOGCONJUNCTUUR DOOR AGGLOMERATIEVOORDEEL, EERDER WAS DAT TRAGER.
Ontwikkeling groei toegevoegde waarde Rijnmond gesplitst in Rotterdam en Overig Rijnmond, 2005-2018, jaarlijkse groei in procenten

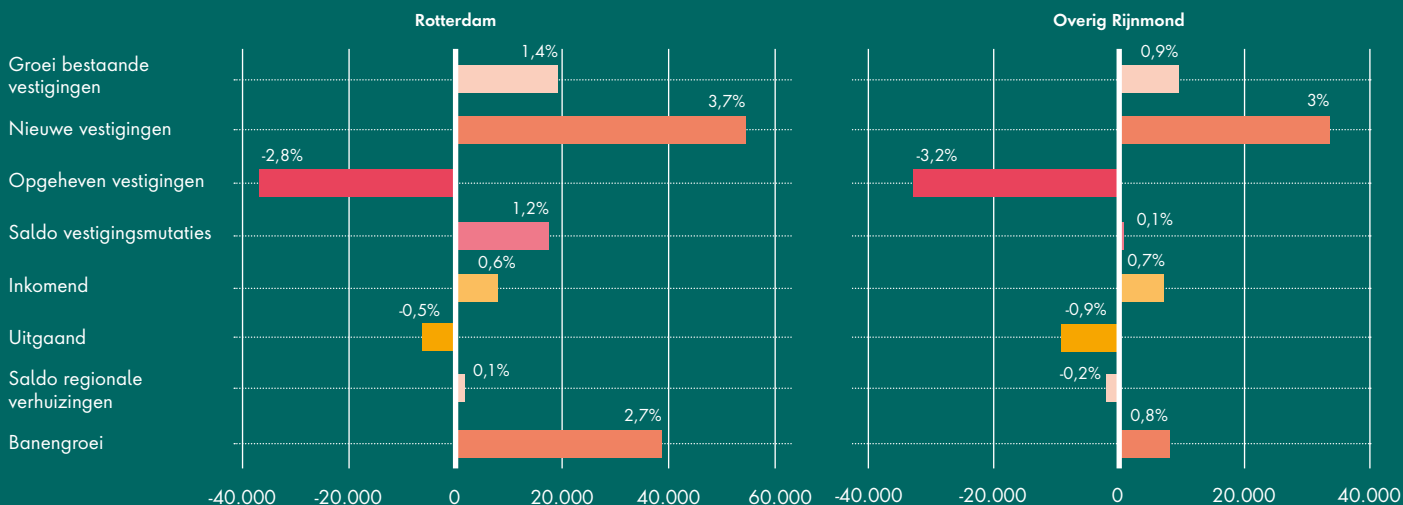
Bron: NEO Observatory, op basis van CBS/LISA/BRZ

FIGUUR 11: ONTWIKKELING WERKGELEGENHEID RIJNMOND, ROTTERDAM EN OVERIGE GEMEENTEN, 2015-2019 EN 2018-2019, GEMIDDELDE JAARLIJKSE GROEI IN PROCENTEN

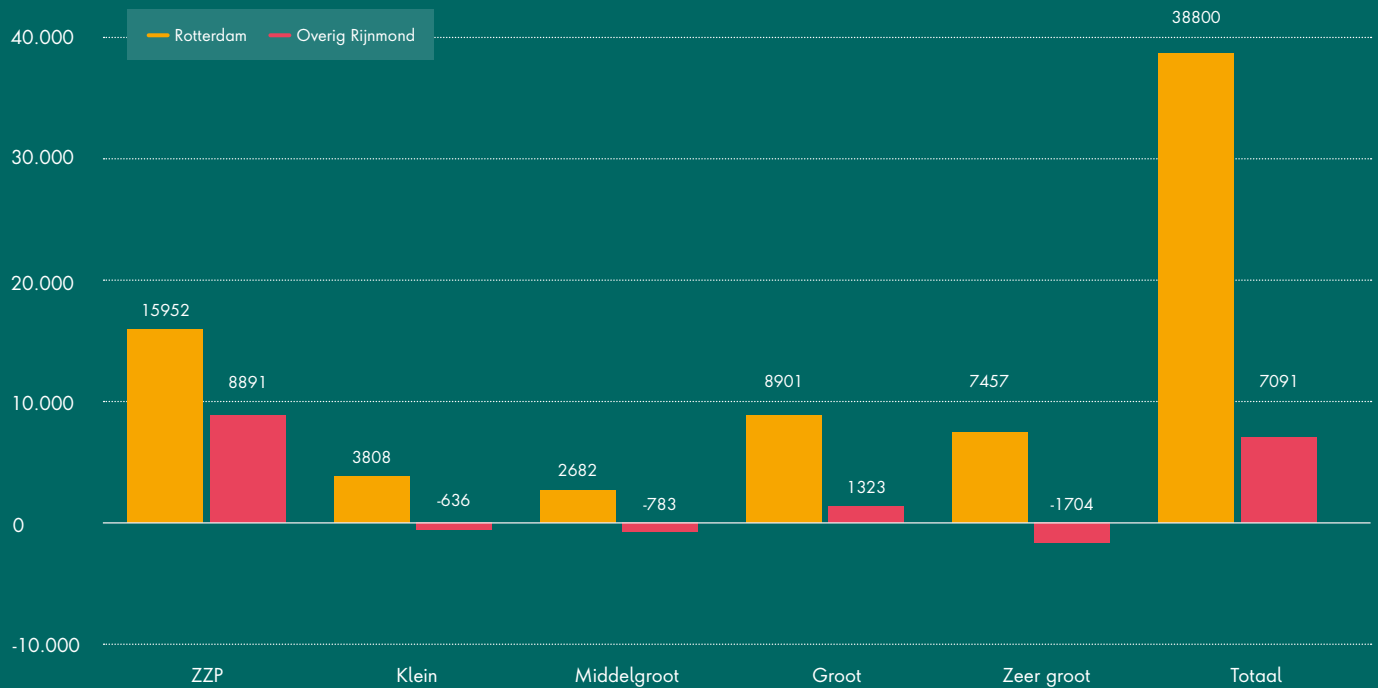
Bron: BRZ

FIGUUR 12: GROEI WERKGELEGENHEID DOOR BEDRIJVENDYNAMIEK IN ROTTERDAM EN OVERIGE GEMEENTEN IN RIJNMOND, 2015-2019, IN AANTAL BANEN EN GEMIDDELDE JAARLIJKSE GROEI.

Bron: EUR/NEO, op basis BRZ

FIGUUR 13: GROEI WERKGELEGENHEID NAAR GROOTTEKLASSE IN ROTTERDAM EN OVERIGE GEMEENTEN IN RIJNMOND, 2015-2019, IN AANTAL BANEN EN GEMIDDELDE JAARLIJKSE GROEI

14

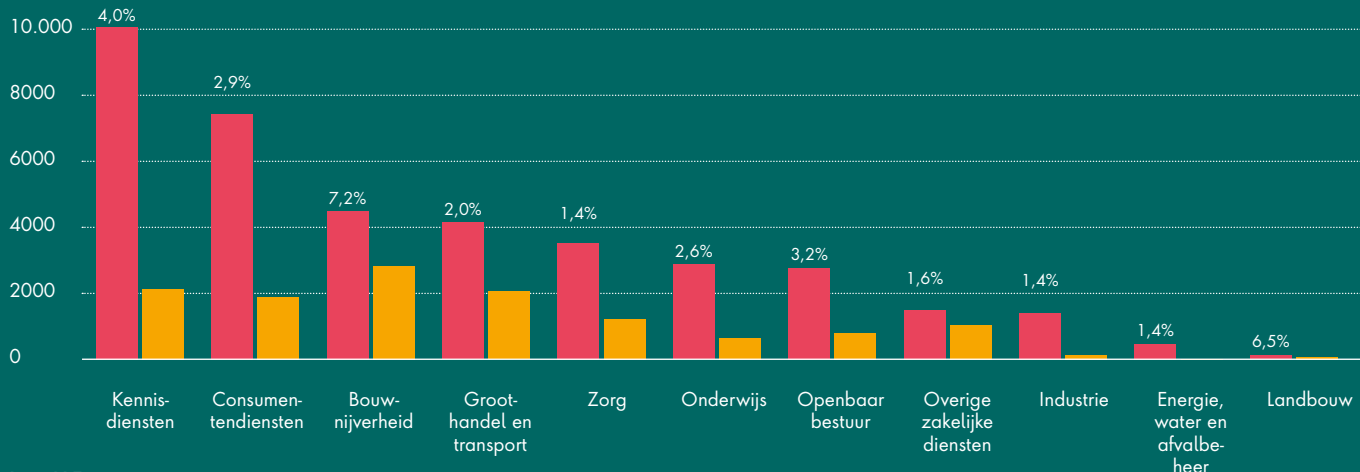
Bron: BRZ - Noot: aantal werkzame personen per grootteklasse categorie is: zzp 1, klein 2 t/m 9, middelgroot 10 t/m 99, groot 100 t/m 499 en zeer groot 500+.

FIGUUR 14: MUTATIES WERKZAME PERSONEN BIJ BESTAANDE BOUWBEDRIJVEN 2015-2019 (BRON BRZ)

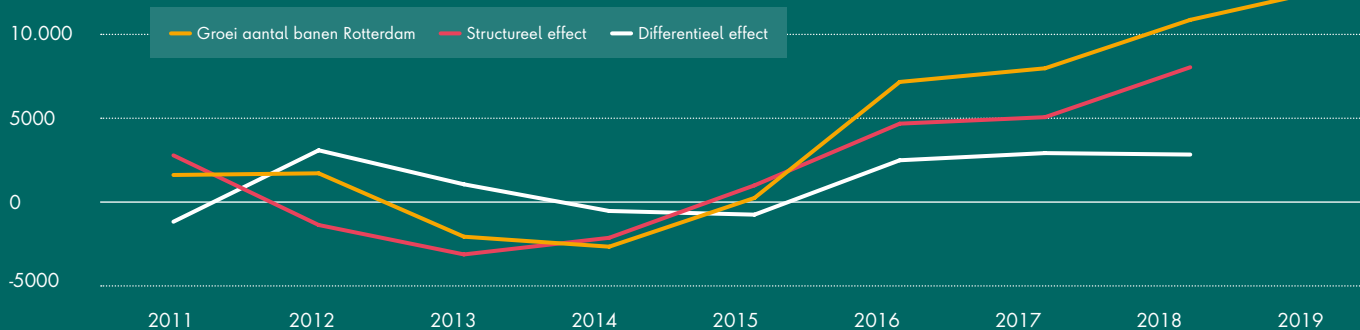
Bron: EUR

FIGUUR 15: GROEI BANEN NAAR SECTOR IN ROTTERDAM, 2015-2019 (— ORANJE) EN 2018-2019 (— ROOD), AANTAL EN GEMIDDELTE JAARLIJKSE GROEI IN 2015-2019

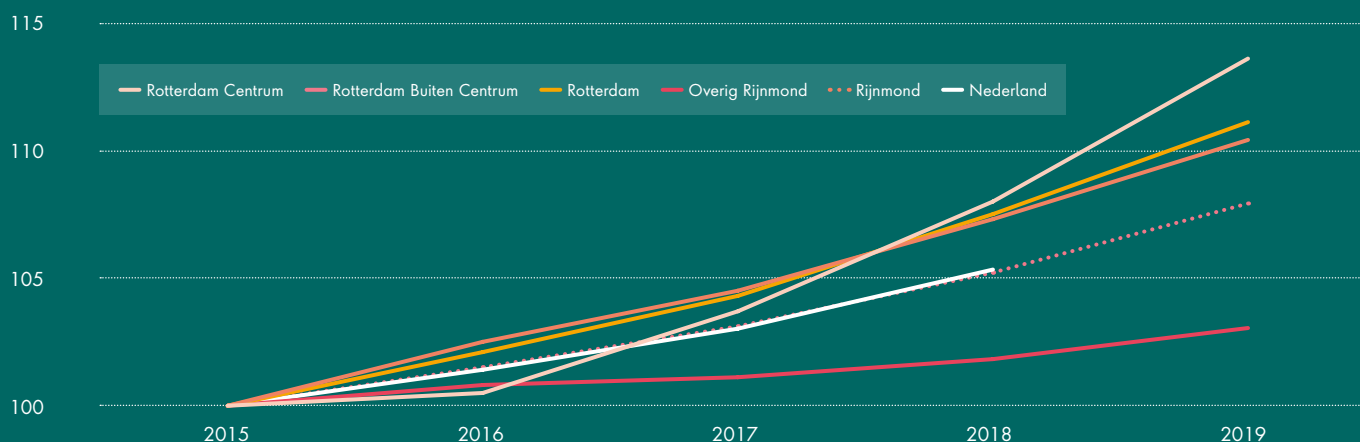
Bron: BRZ

FIGUUR 16: GROEI AANTAL BANEN IN ROTTERDAM OVER DE PERIODE 2011-2018 VERKLAARD OP BASIS VAN DE SECTORSTRUCTUUR VAN ROTTERDAM (STRUCTUREEL EFFECT) EN DE AFWIJKENDE GROEI VAN ROTTERDAM TEN OPZICHTE VAN NEDERLAND (DIFFERENTIEEL EFFECT)

Bron: NEO Observatory, op basis van BRZ en LISA

FIGUUR 17: BANENGROEI IN ROTTERDAM, RIJNMOND EN NEDERLAND, 2015-2019, ROTTERDAM CENTRUM, ROTTERDAM BUITEN CENTRUM EN OVERIG RIJNMOND. INDEX, 2015 = 100

Bron: NEO Observatory, op basis van BRZ en LISA

Over de periode 2015-2019 zorgt de opmars van de dienstensector in de stad voor een structurele versterking van de Rotterdamse economie. In de huidige conjunctuurgolf is Rotterdam, en vooral het gebied in en rond het centrum, aantrekkelijk als vestigingslocatie voor een breed spectrum aan dienstenbedrijven. De grootste banengroei na 2015 vindt plaats in de kennisdiensten (o.a. ICT, hoogwaardige zakelijke en financiële diensten) en consumentendiensten (o.a. horeca, detailhandel, cultuur en recreatie, persoonlijke dienstverlening). De groei van de stad drijft op de groei van de binnenlandse bestedingen van bedrijven en huishoudens en de groei van het aantal inwoners in de stad. Agglomeratievoordeel treedt op en dit versterkt en diversifieert de structuur van de Rotterdamse economie. De werkgelegenheidsgroei in de stad en het centrum van de stad brengt voor alle opleidingsniveaus extra banen met zich mee. Van alle banen is één op de vijf voor een lager opgeleide, en twee op de vijf voor zowel middelbaar als hoger opgeleiden. Voor de lager opgeleiden zijn de detailhandel, horeca en bouw de belangrijkste sectoren, voor middelbaar opgeleiden zijn dat de ICT en zorg. De belangrijkste sectoren voor hoger opgeleiden zijn de ICT, specialistische zakelijke diensten en non-profit.

De groei in Rotterdam ligt boven het nationaal en regionaal gemiddelde. Rotterdam wordt een aantrekkelijke stad om te werken, te wonen, te verblijven en te consumeren

(Braun en Van Haaren, EVR 2019). Er vindt na 2015 aantoonbaar agglomeratievoordeel plaats in de stad. De sectorstructuur van de Rotterdamse economie ten opzichte van Nederland verklaart 68% van de sterke banengroei in de laatste drie jaar (2016-2018). De groei is geconcentreerd in dienstensectoren en die zijn oververtegenwoordigd in de stad. Daarbovenop komt de extra groei door het agglomeratievoordeel. Dit verklaart de overige 32% van de groei.

Het succes van Rotterdam gaat voor een deel ten koste van de regio. Rotterdammers blijven langer in Rotterdam wonen en verhuizen pas op latere leeftijd naar de regio. Een deel van de groei van horeca, winkelomzetten en cultuurbestedingen in Rotterdam gaat ten koste van consumentenuitgaven in de regio. Winkelgebieden in juist de middelgrote steden rond Rotterdam, zoals Schiedam en Spijkenisse, staan onder druk van online concurrentie en de binnenstad van Rotterdam. Bovendien zijn in de afgelopen jaren banen en bedrijfsvestigingen verschoven van de regio naar de stad, door heroriëntatie (verhuizing, sanering) van bedrijven in de bouw, groothandel en energiesector.

Anders dan de regio, profiteren de wijken buiten het centrum van Rotterdam wel van de hoogconjunctuur (figuur 17). In nagenoeg alle wijken is sprake van banengroei in 2018-2019, met uitzondering van Feijenoord en Delfshaven. De sterke groeitrend in het centrum van de stad zet door, met bijna 4500 extra banen in 2018-2019.

FIGUUR 18: BANENGOEI PER WIJK IN 2016-2017, 2017-2018, EN 2018-2019

